

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МОДЕРНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

**НАВЧАЛЬНО – МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
ДИСЦИПЛІНИ
«Історія та культура України»
для студентів I курсу медичного факультету**

освітній рівень: перший (бакалавр)

спеціальності: «Лікувальна справа», «Фармація»

Автор: д.іст.н., проф. Жулканич Н.М.

Розглянуто на засіданні кафедри модерної історії України та зарубіжних країн,
протокол № 1, від 23 січня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Робоча програма навчальної дисципліни.....	4
2. Тематика семінарських занять з історії та культури України	11
3. Завдання самостійної роботи.....	12
4. Критерії оцінювання.....	16
5. Комплексні контрольні завдання з курсу «Історія та культура України».....	19

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Історія та культура України»

1. Мета і завдання курсу

Предметом курсу є загальне ознайомлення з історичним минулим України від найдавніших часів до наших днів. Оцінка найважливіших подій та явищ української історії в контексті світової історії.

Мета і завдання курсу впливають з предмету, і полягають в тому, щоб забезпечити студенту належну фахову підготовку. Допомогти студенту зрозуміти суть історичних процесів, що відбулися в минулому й відбуваються нині в Україні.; допомогти навчитись аналізувати й узагальнювати історичний матеріал у певній системі, орієнтуватися в науковій періодизації історії.

Зміст курсу хронологічно охоплює період від стародавньої історії України, доби Київської Русі, Галицько – Волинського князівства, Литовсько – польську добу української історії, Національно – визвольну війну 1648 – 76 рр., ліквідацію Гетьманщини, культурно – національне відродження в ХІХ ст., українську національно – демократичну революцію 1917 - 20 рр., існування в умовах радянського режиму, до проголошення незалежності та розвитку Української самостійної держави у 1991 – 2019 рр.

Студент повинен:

- а) знати: основні теоретичні положення, важливі вузлові проблеми усіх тем програми, загальні закономірності історичного розвитку; складні та суперечливі явища, процеси в історії суспільно-політичного та культурного життя України у зв'язку із світовою цивілізацією; тенденції економічного розвитку України і, особливо, її агропромислового комплексу; добре орієнтуватись в історичних джерелах і новітній науковій літературі;
- б) вміти: синтезувати набуті знання у відповідне світосприйняття та високу політичну культуру; творчо застосовувати набуті знання з історії України у повсякденній діяльності, для орієнтації у суспільно-політичному житті, оцінки суспільних явищ, подій; формувати власну наукову позицію щодо актуальних політичних проблем сьогодення; самостійно осмислювати закономірності історичного розвитку.

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовно-модульна структура дисципліни Курс: 1 Семестр: 1	Напрямок, спеціальність, Освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів: Модулі: 2 Змістових модулів: Загальна кількість годин:	Напрямок: медицина Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	Нормативна Лекції: 20 Семінари: 10 Самостійна робота: Вид контролю: іспит

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Предмет, завдання та література курсу історії та культури України. Стародавня історія України (1млн рр. до н.е. – IX ст.н.е.)

Обсяг і завдання курсу. Особливості лекційних і практичних занять з історії України, самостійної роботи, форм контролю за вивченням курсу. Об'єкт і предмет новітньої історії України. Геополітична цілісність України, роль різних регіонів в її історії. Місце Закарпаття в історії України. Співвідношення предметів історії України й історичного краєзнавства. Джерела та історіографія курсу. Основні категорії і поняття з джерелознавства та історіографії України. Видатні дослідники. Характеристика різних підручників, посібників, енциклопедично-довідкових видань, Інтернет-джерел. Карти й атласи з історії України, особливості роботи з ними.

Кам'яний вік. Мідно-бронзовий вік. Трипільська культура. Кіммерійці. Скіфи і сармати. Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Походження слов'ян. Культура первісного суспільства.

Тема 2. Східнослов'янська держава - Київська Русь. (IX – XII ст.)

Передумови утворення Руської держави. Перші князі. Історичний розвиток Київської Русі. Роль Володимира Великого та Ярослава Мудрого в історії Русі. Причини феодальної роздробленості Давньоруської держави. Культура Київської Русі. Школа і педагогічна думка; «Руська правда» - перша збірка законів Київської Русі; Літописи («Повість минулих літ»); «Слово о полку Ігоревім». Медицина часів Київської Русі.

Закарпаття у IX – XII ст., його зв'язки з іншими руськими землями.

Тема 3. Галицько – Волинське князівство (XII-XIV ст.)

Феодальне роздроблення на Русі: причини і наслідки. Створення Галицько-Волинської держави. Татаро-монгольська навала. Держава Данила Галицького. Соціально-економічний та політичний лад Галицько-Волинського князівства. Держава за нащадків Данила Галицького.

Культура Галицько – Волинського князівства. Галицько-Волинський літопис; Архітектура та образотворче мистецтво; Роль Галицько-Волинського князівства у збереженні та розвитку української культури.

Медицина часів Галицько-Волинського князівства.

Тема 4. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Польщі

Поділ українських земель між Польщею та Литвою; князювання Любарта Гедеміновича на Волині; захоплення Галичини Польщею; причини, зміст та наслідки Кревської унії 1385 року;

Соціально – економічний та політичний розвиток українських земель у складі Польщі та Литви. Церква, школи, друкарні, братства в Україні. Суть і значення Брестської унії 1596 р. та її вплив на подальшу долю українського населення; виникнення та діяльність братств на Україні; роль першого у Східній Європі вищого навчального закладу - Острозької академії – в поширенні освіти на українських землях; суть просвітницької діяльності Петра Могили; розвиток друкарства, літератури, мистецтва.

Медична освіта, видатні лікарі.

Тема 5. Зародження і розвиток українського козацтва

Причини та передумови виникнення українського козацтва. Запорізька Січ. Устрій січі, правова система. Дмитро Вишневецький. Козацько-селянські повстання кінця XVI - початку XVII ст. Криштоф Косинський, Северин Наливайко.

Гетьман Петро Конашевич Сагайдачний. Хотинська війна. Антифеодальні виступи козаків 1620-30-х років.

Культура України кінця XVI - початку XVII ст.

Тема 6. Українська національно – визвольна війна середини XVII ст. під проводом Б.Хмельницького

Причини, характер, рушійні сили Української національно-визвольної війни.

Козацько-гетьманська держава за часів Богдана Хмельницького. Зовнішня політика гетьманського уряду. Державний устрій в Україні в добу Хмельниччини; створення національної армії; соціально-економічний розвиток; господарсько-фінансове управління; врегулювання польсько-українських кордонів в договорах 1649-1653 рр.; причини укладення Переяславської угоди, ставлення до неї різних суспільних верств населення України; основний зміст «Березневих статей» 1654 р., наслідки українсько – російського договору та його оцінка в сучасній історіографії.

Ліквідація спадкового гетьманату; гетьманування І.Виговського, суть Гадяцького трактату 1658 р.; причини падіння І.Виговського; розкол України на два гетьманства. Причини поразки та історичне значення національно-визвольної війни.

Тема 7. Українські землі у XVIII - XIX ст.

Лівобережна Україна за гетьманування І.Мазепи. Внутрішня політика гетьмана; Україна і Північна війна. Союз І.Мазепи і Карла XII: причини та наслідки для України. Конституція П.Орлика. Ліквідація автономії України у складі Російської імперії. Становище Правобережної України під владою Польщі. Гайдамацький рух. Закарпаття у XVIII ст. Українська культура др. пол. ХУІІ – ХУІІІ ст.

Україна в першій половині XIX ст. Імперські реформи XIX ст. у Наддніпрянщині та їх вплив на життя українського народу. Національно-визвольний та революційний рух. Будителі Закарпаття. Діяльність вихідців із Закарпаття в Україні і Росії наприкінці XVIII – поч. XIX ст. Українська медицина у XIX ст.

Тема 8. Українські землі напередодні та в роки Першої світової війни

Соціально-економічні зрушення в Україні. Столипінська аграрна реформа. Соціально-політичні потрясіння. Діяльність політичних організацій Наддніпрянської України, національне піднесення у Західній Україні. Причини та наслідки революції 1905-1907 рр.

Українське питання напередодні Першої світової війни; Українські січові стрільці; бойові дії на території України в роки Першої світової війни, господарча розруха, антивоєнні настрої населення України і назрівання революційної кризи в українських землях.

Причини збільшення мережі початкових, середніх навчальних закладів освіти та професійно-технічних училищ на Україні на поч. XX ст.; розвиток науки, літератури, театрального мистецтва; поява модерністської течії в українській культурі; розвиток Закарпаття у другій половині XIX-на початку XX ст. Розвиток медицини початку XX ст.

Тема 9. Українські національно – визвольні змагання 1917-1920 рр.

Лютнева революція в Росії та Україна. Доба Центральної Ради. Чотири ніверсали УЦР. Відродження державності. Встановлення двовладдя, проголошення радянської влади. Мирний договір у Брест-Литовську. Німецько-австрійська окупація українських земель. Причини падіння Української Центральної Ради.

Українська держава гетьмана Павла Скоропадського. Внутрішня та зовнішня політика гетьманського уряду. Причини падіння гетьманату.

Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Внутрішня та зовнішня політика ЗУНР. Створення УГА. Злука УНР і ЗУНР. Українсько-польська війна.

Встановлення влади Директорії. Внутрішня політика Директорії. Проблеми зовнішньої політики Директорії УНР. Ставлення країн Антанти до Директорії. Відновлення УНР в умовах збройного конфлікту з радянською Росією. С. Петлюра. Трудовий конгрес. Отаманщина. Військові поразки УНР. Боротьба з денікінцями. Об'єднання українських армій. Психологічний клімат у суспільстві. Причини падіння Директорії. Громадянська війна на Україні 1920-1921 рр.

Культура України початку XX ст. Розвиток медицини, формування перших національних наукових медичних шкіл.

Тема 10. Україна в міжвоєнний період (20-30-і рр. XX ст.).

Соціально-економічні перетворення в Україні на основі непу.

Утворення СРСР і роль України в цьому процесі.

Причини колективізація сільського господарства. Голод 1932- 1933 рр. Передумови, причини та засоби здійснення індустріалізації промисловості України.

Суть та наслідки політики українізації.

Утвердження сталінського тоталітарного режиму в Україні, політичні репресії.

Західноукраїнські землі в 20-30-х роках. Політичне та економічне становище українських земель у складі Польщі, Румунії та Чехословаччини. Карпатська Україна.

Тема 11. Українські землі в роки II Світової війни (1939-1945 рр.).

Початок II Світової війни. Радянізація західноукраїнських земель. Неоднозначність оцінок возз'єднання українських земель.

Початок воєнних дій на території України. Відступ Червоної армії. Причини поразок радянських військ на початковому етапі війни. Мобілізаційні заходи та евакуація. Бойові дії 1941 – 1942 рр.

Течії в українському антифашистському русі Опору: радянський рух Опору (партизани та підпільники) та національно-визвольний рух Опору на чолі з ОУН. Взаємовідносини радянських партизанів з ОУН-УПА. Перехід націоналістів до тактики двофронтової боротьби.

Визволення українських земель. Завершення Другої світової війни. Наслідки війни для України. Українські медики в роки війни. “Возз’єднання” Закарпаття з УРСР.

Тема 12. Повоєнна відбудова і розвиток України в 1945 – середині 50-х рр.

Включення УРСР у світову політику як однієї з фундаторів і членів ООН. Участь української делегації в Паризькій мирній конференції 1947 року. Повоєнне визначення кордонів та зміни у складі населення. Становище та відбудова народного господарства. Визначення пріоритетів в економічній політиці та їх закріплення в завданнях четвертої п’ятирічки. Становище промисловості та індустріалізація. Насильницька колективізація в західноукраїнських землях. Голод 1946-1947 рр. Львівський церковний собор 1946 р. і ліквідація української греко-католицької церкви. Підпільно-партизанська боротьба ОУН-УПА з тоталітарним ладом. Аграрна криза початку 1950-х років. Грошова реформа 1947 р. й відміна карткової системи.

Тема 13. Україна в умовах десталінізації (1956-1964 рр.)

Суспільно-політичне життя в Україні. Принципи функціонування радянської влади. Лібералізація компартійно-радянського режиму після 1953 р. XX з’їзд КПРС.

Зміст хрущовської «відлиги»: причини, хід, наслідки. Суперечності в партійно-державному апараті та їх причини.

Розвиток промисловості УРСР у 1953-1964 рр. Розширення прав союзних республік в управлінні економікою. Перебудова системи управління сільським господарством. Наслідки реформування сільського господарства. Соціальні реформи. Динаміка матеріального рівня життя населення. Реформи системи вищої та середньої освіти. «Відлига» в літературі та мистецтві. «Шістдесятники». Розвиток медицини в 1956-1964 рр.

Тема 14. Україна в середині 60 –80-х рр.

Наростання застійних явищ в суспільно-політичному житті республіки. Умови прийняття «Конституцій розвиненого соціалізму» СРСР 1977 р. і УРСР 1978 р.

Економічний сектор в 1964-1985 рр. Нові методи господарювання. Реформа Лібермана-Косигіна. Запровадження Продовольчої програми. Спроби здійснення науково-технічної революції в СРСР та в Україні. Вичерпання екстенсивних факторів економічного росту. Причини провалу економічних реформ. Прогресуюче відставання в галузі техніки і нових технологій.

Основні напрямки та пріоритети соціальної політики. Демографічна ситуація в Україні.

Здобутки української культури. Розвиток науки.

Суть та значення “перебудови”. Проголошення незалежності України. Розпад СРСР і утворення СНД.

Тема 15. Політичний, економічний, соціальний, духовний розвиток України в умовах незалежності.

Проголошення Акта незалежності України. Результати Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. Розпад СРСР. Утворення СНД.

Складнощі політичного та економічного становлення незалежної України.

Помаранчева революція, її наслідки.

Вплив зовнішніх чинників на революційні події 2013-14 рр. Організаційна специфіка масових акцій протесту.

Аграрний та промисловий розвиток України на сучасному етапі.

Інтеграція української культури до світового культурного простору

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Назва теми	Лекції	Семінари	Самостійна робота
		20 год.	10 год.	30 год.
Змістовий модуль № 1				
1.	Предмет, завдання та література курсу. Стародавня історія України (1млн. рр. до н е – IX ст.н.е.)	2		2
2.	Східнослов'янська держава - Київська Русь.	2		2
3.	Галицько –Волинське князівство (XII-XIV ст.)	2		2
4.	Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Польщі.		2	2
5.	Виникнення українського козацтва. Козацько – селянські повстання к. XVI – поч. XVII ст.	2		2
6.	Українська національно – визвольна війна середини XVII ст. під проводом Б. Хмельницького		2	2
7.	Україна наприкінці XVII – у XIX ст.	2		2
8.	Українські землі напередодні та в роки Першої світової війни.		2	2
Змістовий модуль № 2				
9.	Українські національно – визвольні змагання 1917-1921 рр.	2		2
10.	Україна в міжвоєнний період (20-30-і рр. XX ст.).	2		2
11.	Українські землі в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.).	2		4
12.	Повоєнна відбудова і розвиток України в 1945 – середині 50-х рр.		2	2
13.	Україна в умовах десталінізації (1956-1964 рр.).	2		2
14.	Україна в середині 60 –80-х рр. XX ст.		2	2
15.	Політичний, економічний, соціальний, духовний розвиток України в умовах незалежності.	2		2
	Всього	20	10	

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Предмет, завдання та література курсу. Стародавня історія України (1млн рр. до н.е. – IX ст.н.е.)

1. Кам'яний вік. Мідно-бронзовий вік. Трипільська культура.
2. Кіммерійці. Скіфи і сармати. Грецька колонізація Північного Причорномор'я.
3. Походження слов'ян.
4. Культура первісного суспільства.

Тема 2. Східнослов'янська держава - Київська Русь. (IX – XII ст.)

1. Утворення Руської держави.
2. Історичний розвиток Київської Русі. Закарпаття у IX – XII ст., його зв'язки з іншими руськими землями.
3. Культура Київської Русі.

Тема 3. Галицько – Волинське князівство (XII-XIV ст.)

1. Феодальне роздроблення на Русі: причини і наслідки.
2. Створення Галицько-Волинської держави. Татаро-монгольська навала.
3. Держава Данила Галицького. Соціально-економічний та політичний лад Галицько-Волинського князівства.
4. Держава за нащадків Данила Галицького.
5. Культура Галицько – Волинського князівства.

Тема 4. Виникнення українського козацтва. Козацько – селянські повстання к. XVI – поч. XVII ст.

1. Причини виникнення українського козацтва. Запорізька Січ.
2. Козацько-селянські повстання кінця XVI - початку XVII ст.
3. Гетьман Петро Конашевич Сагайдачний.
4. Антифеодальні виступи козаків 1620-30-х років.
5. Культура України кінця XVI - початку XVII ст.

Тема 5. Українські землі у XVIII – XIX ст.

1. Лівобережна Україна за гетьманування І.Мазепи
2. Ліквідація автономії України у складі Російської імперії.
3. Становище Правобережної України під владою Польщі. Гайдамацький рух. Закарпаття у XVIII ст.
4. Імперські реформи XIX ст. у Наддніпрянщині та їх вплив на життя українського народу.
5. Національно-визвольний та революційний рух.
6. Українська культура др. пол. ХУІІ – ХУІІІ ст.

Тема 6. Українські національно – визвольні змагання 1917-1921 рр

1. Лютнева революція в Росії та Україна.
2. Доба Центральної Ради. Відродження державності.
3. Українська держава гетьмана Павла Скоропадського.
4. Особливості розвитку української культури ХХ ст.

Тема 7. Україна в міжвоєнний період (20-30-і рр. ХХ ст.).

1. Соціально-економічні перетворення в Україні на основі непу.
2. Індустріалізація України. Колективізація сільського господарства. Голод 1932- 1933 рр.
3. Утвердження сталінського тоталітарного режиму в Україні, політичні репресії.
4. Західноукраїнські землі в 20-30-х роках.

Тема 8. Українські землі в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.).

1. Карпатська Україна. Початок II Світової війни.
2. Радянізація західноукраїнських земель. Неоднозначність оцінок возз'єднання українських земель.
3. Фашистський окупаційний режим на Україні. Рух опору.
4. Визволення українських земель. Возз'єднання Закарпаття з УРСР.
5. Українські медики в роки війни.

Тема 9. Україна в умовах десталінізації (1956-1964 рр.)

1. Суспільно-політичне життя в Україні.
2. Соціально-економічний розвиток республіки.
3. Основні тенденції духовного та культурного життя України.
4. Розвиток медицини в 1956-1964 рр.

Тема 10. Політичний, економічний, соціальний, духовний розвиток України в умовах незалежності.

1. Проголошення Акта незалежності України. Результати Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. Розпад СРСР. Утворення СНД.
2. Складнощі політичного та економічного становлення незалежної України.
3. Помаранчева революція, її наслідки.
4. Вплив зовнішніх чинників на революційні події 2013-14 рр. Організаційна специфіка масових акцій протесту.
5. Аграрний та промисловий розвиток України на сучасному етапі.
6. Інтеграція української культури до світового культурного простору

6.ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Польщі

1. Захоплення українських земель Литвою, Польщею, Угорщиною.
2. Соціально – економічний та політичний розвиток українських земель у складі Польщі та Литви.
3. Церква, школи, друкарні, братства в Україні.

4. Медична освіта, видатні лікарі.

**Тема 2. Українська національно – визвольна війна середини XVII ст.
під проводом Б.Хмельницького**

1. Причини, характер, рушійні сили Української національно-визвольної війни.
2. Козацько-гетьманська держава за часів Богдана Хмельницького. Зовнішня політика гетьманського уряду.
3. Громадянська війна та поділ України на два гетьманства.
4. Причини поразки та історичне значення національно-визвольної війни.

Тема 3. Українські землі напередодні та в роки Першої світової війни

1. Соціально-економічні зрушення в Україні. Столипінська аграрна реформа.
2. Соціально-політичні потрясіння. Національне піднесення у Західній Україні. Революція 1905-1907 рр.
3. Україна у першій світовій війні.
4. Українська культура на початку XX ст. Розвиток медицини початку XX ст.

**Тема 4. Повоєнна відбудова і розвиток України
в 1945 – середині 50-х рр.**

1. Повоєнна відбудова народного господарства Центральної України.
2. Суспільно-політичне життя в Україні в 1945- середині 50-х років.
3. Розвиток медицини.
4. «Радянська» Західної України.

Тема 5. Україна в середині 60 –80-х рр.

1. Наростання застійних явищ в суспільно-політичному житті республіки.
2. Соціально-економічний розвиток України.
3. Ідеологічний диктат. Дисидентський рух.
4. Стан загальноосвітньої, середньої і вищої освіти. Особливості й тенденції розвитку науки. Література 1960-1980-х рр.
5. Суть та значення “перебудови”.
6. Проголошення незалежності України. Розпад СРСР і утворення СНД.

7.САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства	2
2	Причини поразки визвольної війни під проводом Б.Хмельницького	
3	Закріплення радянської влади на Україні	2
4	Гуцульська республіка на Закарпатті	2

5	Здійснення колективізації в українському (західноукраїнському) селі	2
6	Становлення тоталітарного режиму (30-і рр..)	2
7	Карпатська Україна	2
8	Україна на початковому етапі Другої світової війни	2
9	Окупаційний режим на українських землях	2
10	Культура України в роки Великої Вітчизняної війни	2
	Разом	18

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

На індивідуальну роботу виноситься ґрунтовне вивчення одного джерела і однієї монографії із вказаних у матеріалах до семінарських занять (визначених у тематичному плані навчальної дисципліни).

Теми рефератів:

1. Етногенез слов'ян.
2. Зародження державності у східних слов'ян.
3. Походження термінів "Русь", "Руська земля".
4. Нормани на Русі.
5. Польсько-литовська війна за українські землі в XIV ст.
6. Полемічна література кінця ХУІ – початку ХУІІ ст. як пам'ятник політичної думки в Україні.
7. Брестська церковна унія: причини та наслідки.
8. Козацтво – провідна соціально-політична сила України в першій половині ХУІІ с.
9. Селянська війна (1648-1652) та її політичні наслідки.
10. Причини погіршення геополітичного становища України в 1652-1653 рр.
11. Визвольна війна українського народу і Слобожанщина.
12. Ліквідація Запорізької Січі.
13. Політика русифікації на українських землях у ХУІІІ ст.
14. Загострення політичної ситуації на Правобережжі. Відновлення польсько-шляхетської влади.
15. Кирило-Мефодіївське товариство – перша підпільна політична організація в Україні.
16. Становлення українознавства в першій половині ХІХ ст.
17. "Історія Русів" – перша політична історія України.
18. Громадівський рух в Україні та його ідеологи.
19. Українська політична думка др. пол. ХІХ ст. М. Драгоманов.
20. Політична програма українського націоналізму на початку століття (у творах М. Міхновського та Д. Донцова).
21. Українська преса в 1906 – 1915 рр.
22. Досвід української політичної публіцистики (М. Грушевський, С. Єфремов, С. Петлюра).
23. Український кооперативний рух в Східній та Західній Україні : порівняльний аналіз.
24. Загальноросійські політичні партії (кадети, есери, чорносотенці, соціал - демократи та український національно-визвольний рух).
25. Націонал-комуністичний рух в Україні та його реальний вплив.
26. Махновщина як барометр бездержавницької позиції селянських мас.
27. Політичний портрет С.В.Петлюри.
28. Перебіг польсько-українських відносин у 1918-1920 рр.
29. Українізація та українське національне відродження 20-х років.
30. Голодомор 1932 – 1933 рр. в Україні.
31. "Радянізація" західноукраїнських земель та її наслідки.

32. Антигітлерівська коаліція: союз заради перемоги.
33. Проблема колабораціонізму під час Другої світової війни.
34. Війна втрачених надій: український націоналізм у Другій світовій війні.
35. Голод в Україні 1946 – 1947 рр.
36. Діяльність УРСР на міжнародній арені (кінець 40-х – 50-ті роки).
37. Депортації українського населення 1944-1947 рр.
38. Підпільно-партизанська боротьба ОУН-УПА з тоталітарним ладом.
39. Антисемітська кампанія Сталіна та Україна.
40. "Шістдесятники" та їх роль у національно-культурному житті країни.
41. Політичні репресії 60-70 рр. Зародження дисидентського руху.
42. Екологічні проблеми в Україні.
43. Державний устрій сучасної України.
44. Україна і СНД :проблеми, підходи та перспективи.
45. Українсько-російські відносини на сучасному етапі.
46. Міжнаціональні відносини в Україні.
47. Релігійні відносини в Україні.
48. Розвиток культури в Україні на сучасному етапі.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Метод навчання являє собою спосіб подання (представлення) інформації студентові в ході його пізнавальної діяльності.

В процесі навчання використовуються наступні методи:

1. *Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний.*
  - Студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури,
  - Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення.
  - Даний метод знаходить широке застосування у вузі для передачі великого масиву інформації.
  - Інформаційно-рецептивний метод сам по собі не формує в студента умінь і навичок використання отриманих знань і не гарантує їх свідомого й міцного запам'ятовування.
2. *Репродуктивний метод*
  - Застосування вивченого на основі зразка або правила.
  - Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписами, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях.
  - Організовується діяльність студентів за кількаразовим відтворенням засвоєваних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, семінарські заняття, практичні роботи, програмований контроль, різні форми самоконтролю.
  - Застосовується у взаємозв'язку з інформаційно-рецептивним методом (який передуює репродуктивному). Разом вони сприяють формуванню знань, навичок і вмінь студентів, формують основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення та ін.).
  - Не гарантує розвитку творчих здатностей студентів.
3. *Метод проблемного викладу.*
  - До викладу матеріалу ставиться проблема, формулюється пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів.
  - Демонструється спосіб вирішення поставленого завдання.
  - Спосіб досягнення мети - розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів.
  - Студенти стають свідками й співучасниками наукового пошуку.
  - Студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам'ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за напрямом думки педагога.
4. *Частково-пошуковий, або евристичний, метод.*

- Полягає в організації активного пошуку вирішення, сформульованих в процесі навчання (або сформульованих самостійно), пізнавальних завдань.
- Пошук рішення відбувається під керівництвом викладача, або на основі евристичних програм і вказівок.
- Процес мислення набуває продуктивного характеру.
- Процес мислення поетапно направляється й контролюється викладачем або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками.
- Метод дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на семінарах і колоквіумах.

5. Дослідницький метод.

- Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу студентів.
- Студенти самостійно вивчають літературу, джерела й виконують інші дії пошукового характеру.
- Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, містять в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес вирішення завдання).
- У даному методі найбільш повно проявляються ініціатива, самостійність, творчий пошук у дослідницькій діяльності.
- Навчальна робота безпосередньо переростає в наукове дослідження.

Застосовуються також методи, що ґрунтуються на основі виділення джерел передачі змісту:

- *Словесні:* джерелом знання є усне або друковане слово (розповідь, бесіда, інструктаж і ін.)
- *Практичні методи:* Студенти одержують знання й уміння, виконуючи практичні дії.
- *Наочні методи:* джерелом знань є спостережувані предмети, явища, наочні приклади (ілюстрування, показ).

Дискусійні методи використовуються на семінарських заняттях. Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному матеріалі). Дискусійні методи виступають як засіб не тільки навчання, але й виховання.

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Концепція організації навчального процесу в Ужгородському національному університеті розроблена на основі «Тимчасового положення МОН України про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців».

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом поточного, модульного (проміжного), підсумкового (семестрового) контролю.

Поточний контроль

Поточний контроль – це оцінювання знань студента під час семінарських занять, самостійної роботи та активності студента на занятті.

Поточний контроль рівня засвоєння навчального матеріалу дисципліни “Історія та культура України” оцінюється за п’ятибальною шкалою. У кінці семестру виводиться середнє арифметичне усіх одержаних оцінок за відповіді та модуль. Одержаний результат переводиться у бали.

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль 0 балів.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- Виступ з основного питання.
- Усна наукова доповідь.
- Доповнення, запитання до виступаючого, рецензія на виступ.
- Участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- Аналіз джерельної і монографічної літератури.
- Письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи тощо).

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи академічної групи. Позитивна оцінка поточної успішності студента за відсутності пропущених і невідпрацьованих семінарських занять, позитивні оцінки за модульні роботи є підставою допуску до підсумкової форми контролю – іспиту.

Модульний (проміжний) контроль

Модульний контроль (МК) проводиться два рази за семестр, відповідно до графіка навчального процесу.

Контрольні заходи модульного контролю з навчальної дисципліни «Історія та культура України» проводяться під час семінарських занять в академічній групі відповідно до розкладу занять.

Контрольні заходи модульного контролю проводяться у комбінованій формі: у вигляді тестування та письмових контрольних робіт. Вид контрольного заходу та методика урахування складових модульного контролю при визначенні оцінки за МК розробляється викладачам і затверджується кафедрою.

До контрольного заходу відповідного модульного контролю студент допускається незалежно від результатів поточного контролю. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити індивідуальні завдання, реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Студент, який з поважної причини не зміг з'явитися на модульний контроль за дозволом декана може скласти пропущений модульний контроль з предмету.

Підсумковий (семестровий) контроль

Система не передбачає обов'язкового семестрового екзамену для всіх студентів. Протягом навчального семестру студенти складають два модульні контролі під час тижнів, вільних від аудиторних занять, їх знання оцінюються у 100-бальній шкалі.

Студенти, які за результатами модульних контролів здобули з навчальної дисципліни не менше від встановленої мінімальної кількості балів, атестуються із виставленням їм державної семестрової оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») відповідно до шкали переведення. Студенти, які атестовані з оцінкою «незадовільно» зобов'язані скласти семестрові екзамени. Семестрові екзамени можуть також скласти студенти, які бажають покращити оцінку, отриману за результатами модульних контролів. Оцінювання знань на екзаменах здійснюється у 100-бальній шкалі.

10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Згідно «Тимчасового положення УжНУ про оцінювання успішності студентів відповідно до вимог кредитно-модульної системи» від 15 лютого 2007 р. оцінювання здійснюється за наступною шкалою.

Шкала оцінювання успішності студентів

Змістові модулі з дисципліни “Історія та культура України” оцінюються наступним чином:

Модульна контрольна робота	Семінарські заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Всього
50	30	10	10	100

Інформація про підсумкову успішність студентів з навчальної дисципліни подається викладачем в деканат.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Перелік питань, що виносяться на іспит

1. Первісне суспільство на теренах України.
2. Формування державотворчих традицій на території України: киммерійці, скіфи, сармати, античні міста-держави Північного Причорномор'я.
3. Походження слов'ян та їх розселення на території України.
4. Утворення Київської держави. Перші князі, їх зовнішня і внутрішня політика.
5. Піднесення та розквіт Київської Русі. Володимир Великий та Ярослав Мудрий.
6. Розпад Київської Русі: причини і наслідки.
7. Культура Київської Русі.
8. Закарпаття у IX – XII ст., його зв'язки з іншими руськими землями.
9. Утворення та піднесення Галицько – Волинської держави.
10. Литовсько-Руська держава: формування, устрій, суспільно-політичні відносини.
11. Польська експансія на українські землі в другій половині XIV - у середині XVII ст. Люблінська унія.
12. Національно-культурний рух в Україні середини XIV - першої половини XVII ст.
13. Зародження українського козацтва. Запорізька Січ.
14. Козацтво в суспільно – політичних процесах другої половини XVI ст.
15. Культура України XIV - першої половини XVII ст.
16. Причини та передумови національно-визвольних змагань українського народу під проводом Богдана Хмельницького.

17. Українсько-московська угода 1654 р., її причини та наслідки.
18. Загострення кризи української державності у 1657-1663 рр. Гетьманування Івана Виговського та Юрія Хмельницького.
19. Україна в період гетьманування І.Мазепи.
20. Правобережні та західноукраїнські землі в другій половині XVII - XVIII ст. Гайдамацький і опришківський рух.
21. Соціально-економічний розвиток українських земель у XVIII ст.
22. Соціально-економічний розвиток України в XIX ст.
23. Культура України в другій половині XVII - XVIII ст.
24. Початки національного відродження у Наддніпрянській Україні у кінці XVIII - першій половині XIX ст.
25. Зростання національної свідомості в Західній Україні в першій половині XIX ст. «Руська трійця».
26. Діяльність вихідців із Закарпаття в Україні і Росії наприкінці ХУІІІ – поч. ХІХ ст.
27. Імперські реформи 60-х років ХІХ ст у Наддніпрянщині та їх вплив на життя українського народу.
28. Український національний рух у Російській імперії в другій половині ХІХ ст. Валуєвський циркуляр та Емський указ.
29. Піднесення суспільно-політичного та національного руху на західноукраїнських землях у другій половині ХІХ ст.
30. Революційні події в Україні у 1905-1907 рр.
31. Столипінська аграрна реформа, її наслідки на Україні.
32. Україна в Першій світовій війні.
33. Утворення Української Центральної Ради та її діяльність.
34. Українська Держава гетьмана Павла Скоропадського.
35. Діяльність Директорії УНР. Акт злуки УНР і ЗУНР від 22 січня 1919 р., його історичне значення.
36. Західноукраїнська Народна Республіка.
37. Поразка українських визвольних змагань 1917-1921 рр., її причини та наслідки.
38. Встановлення комуністичного режиму в Україні. Політика «воєнного комунізму».
39. Голод 1921-1923 рр. в Україні, його причини і наслідки.
40. Соціально-економічні перетворення в Україні на основі НЕПу.
41. Створення Союзу РСР і Україна. Національна політика більшовиків на українських землях у 20-30-ті роки.
42. Здійснення індустріалізації та колективізації в Україні.
43. Західноукраїнські землі в 1921-1939 рр.
44. Початок Другої світової війни. Радянський режим на західноукраїнських землях.
45. Діяльність Організації українських націоналістів.
46. Українські землі під владою Чехословаччини у міжвоєнний період. Проголошення незалежності Карпатської України.
47. Напад Німеччини на СРСР. Бойові дії 1941 – 1942 рр. На території України.
48. Україна в роки німецької окупації у період німецько-радянської війни.
49. Перелом у німецько-радянській війні. Визволення України.
50. Визволення та «возз'єднання» Закарпаття з Радянською Україною.
51. Труднощі післявоєнної відбудови в Україні. Голод 1946 - 1947 рр.
52. Суспільно-політичне життя в Україні к.40-х- поч.50-х років ХХ ст. Сталінські репресії.
53. Лібералізація суспільно-політичного життя. Шістдесятники.
54. Наростання кризових явищ у суспільно-економічному, політичному житті (др.п.60-х – п.п.80-х рр.)
55. Дисидентський рух в Україні.
56. Перебудовчі процеси в СРСР. Україна наприкінці 80-х – на поч.90-х рр. ХХ ст.
57. Розпад СРСР. Утворення СНД. Місце України в Співдружності Незалежних держав.

58. Проголошення державного суверенітету та незалежності України. Всеукраїнський референдум і вибори президента України 1 грудня 1991 р.
59. Соціально-економічне становище України на сучасному етапі.
60. Національно-культурний розвиток України на сучасному етапі. Найбільші релігійні конфесії в Україні.

**ПАКЕТ КОМПЛЕКСНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
« Історія та культура України »**

напрямок підготовки _____ медицина _____
(шифр і назва напрямку підготовки)
спеціальність 7.110.101 - лікувальна справа, 7.120.201.01 – фармація
сестринська справа
(шифр і назва спеціальності)

інститут, факультет, відділення _____ медичний _____
(назва інституту, факультету, відділення)

Завдання ККР з курсу «Історія та культура України» для студентів I курсу медичного факультету

Варіант 1

Завдання першого рівня складності

- I. Позначте поняття, що характеризує сукупність археологічних пам'яток, які належать до одного часу, певної території та мають певні особливості
1. Археологічна культура
  2. Історичні джерела
  3. Історія
  4. Палеоліт
- II. Позначте факт, що має відношення до трипільської культури.
1. Трипільці створювали протоміста, будували 2 поверхове житло
  2. Трипільці були войовничими племенами
  3. Кількість жителів у деяких поселеннях трипільців становила більше ніж 200 тис. осіб
  4. Трипільці поклонялися лісовим богам.
- III. Позначте ім'я київського князя, на печатці якого вперше з'явився князівський знак Рюриковичів - тризуб.
1. Ігор Старий
  2. Святослав Ігорович
  3. Володимир Великий
  4. Ярослав Мудрий
- IV. Вкажіть, яка подія відбулася у 1119 р.
1. об'єднання Волині та Галичини в одне князівство
  2. перша битва руських воїнів із монголо-татарами
  3. зруйнування Києва монголо-татарами
  4. заснування м. Львова
- V. Позначте рік припинення існування Галицько-Волинського князівства як єдиної держави.
1. 1336 р.
  2. 1340 р.
  3. 1345 р.
  4. 1347 р.

Завдання другого рівня складності

VI. Виникнення фільварків на українських землях було зумовлено

1. зростанням економічної могутності цехів та їхньої ролі в торгівлі
2. неефективністю використання в господарстві праці кріпосних селян
3. зростаючим попитом на зерно на внутрішньому та зовнішньому ринках
4. конкуренцією з боку мануфактурного виробництва в країнах Західної Європи

VII. Які битви Національно-визвольної війни середини XVII ст. відбулися впродовж 1649 – 1651 рр.?

1. Жовтоводська, Корсунська	2. Корсунська, Пилявецька
3. Пилявецька, Зборівська	4. Зборівська, Берестецька

VIII. Позначте прізвище кошового отамана Запорозької Січі, який разом із запорожцями підтримав гетьмана І. Мазепу під час походу Карла XII.

1. К. Булавін	2. Г. Галаган	3. К. Гордієнко	4. І. Сірко

IX. У якому році в Австрійській імперії розпочалися події, які були складовою європейської «Весни Народів»?

1. 1821 р.	2. 1835 р.;	3. 1848 р.;	4. 1859 р.

X. Позначте назву української землі, яка не входила до складу Австро- Угорщини:

1. Буковина;
2. Волинь;
3. Галичина;
4. Закарпаття.

Завдання третього рівня складності

Козацтво на початку ХУІІ ст. Петро Сагайдачний

Розглянуто на засіданні кафедри модерної історії України та зарубіжних країн,
протокол № 1 від 23 січня 2019 р.

В.о. завідувача кафедри, доц. _____ І.О.Шніцер

Завдання ККР з курсу «Історія та культура України» для студентів І курсу медичного факультету

Варіант 2**Завдання першого рівня складності**

I. На якому етапі розвитку первісного суспільства на українських землях уперше з'являються наскельні малюнки, різьблені орнаменти на виробах, прикраси?

1. палеоліту	2. мезоліту	3. неоліту	4. енеоліту

II. Позначте форму релігійних уявлень, відповідно до яких люди вірили у надприродну силу оточуючих їх речей

1. Магія	2. Фетишизм	3. Анімізм	4. Тотемізм

III. У результаті адміністративної реформи, великий київський князь Володимир Святославич

1. ліквідував владу місцевих племінних князів, які постійно прагнули автономії.
2. регламентував збирання данини, упровадивши «погости» та «уроки».
3. установив формальну зверхність Києва над племінними союзами.
4. запровадив удільно-вотчинний устрій держави.

IV. Позначте, коли було створене Галицько-Волинське князівство

1. 1152 р. 2. 1187 р. 3. 1119 р. 4. 1205 р.

V. Хто зазнав нищівної поразки під час Грюнвальдської битви?

1. Війська татарські 2. Війська Тевтонського ордену
3. Руські війська 4. Війська угорського короля

Завдання другого рівня складності

VI. Формування козацької старшини на Запорозькій Січі в XVI – на початку XVII ст. відбувалося шляхом

- 1.призначення гетьманом 2.бойового галасу
3.займанщини. 4.виборів.

VII. Яка кількість реєстрових козаків визначалась Переяславсько-Московським договором 1654 р.?

- 1.20 тис.; 2. 40 тис;
3. 20 тис; 4. 12 тис.

VIII. Позначте прізвище керівника гайдамацького повстання в Україні в 1734 р.

- 1.Д. Братковський 2. Верлан
3.І. Гонта 4.О. Довбуш

IX. Які заходи було здійснено Другою Малоросійською колегією на чолі з П. Рум'янцевим?

- 1.Проведено ревізію населення, худоби, землі, споруд, підприємств.
2.Ліквідовано гетьманство.
3.Знищено козацький устрій Слобідської України.
4.Уведено загальноросійські судові установи.
5.Упроваджено намісництва, що поділялися на повіти.
6.Приєднано землі Правобережної України.

- А 1, 2, 4 Б 2, 3, 6
В 3, 5, 6 Г 1, 4, 5

X. Позначте назви найпотужніших промислових центрів українських земель на 1914 р.:

- 1.Волинь і Донбас; 2.Донбас і Галичина;
3.Донбас і Поділля. 4.Донбас і Придніпров'я.

Завдання третього рівня складності

Походження національної символіки України

Розглянуто на засіданні кафедри модерної історії України та зарубіжних країн,
протокол № 1 від 23 січня 2019 р.

В.о. завідувача кафедри, доц. _____ І.О.Шніцер

Завдання ККР з курсу «Історія та культура України» для студентів I курсу медичного факультету

Варіант 3

Завдання першого рівня складності

I. Які заняття людей були основою ведення привласнюючого господарства?

1. землеробство, скотарство, рибальство; 2. мисливство, збиральництво, рибальство;
3.збиральництво, тваринництво, рибальство; 4.землеробство, збиральництво, мисливство.

II. Позначте назву джерела, яке містить найдавнішу згадку про кіммерійців.

1. «Історія» Геродота	2. «Іліада» Гомера
3. «Одіссея» Гомера	4. «Грецька історія» Ксенофонта

III. Позначте династію князів, яка перебувала при владі в Київській Русі до роздробленості.

1. Рюриковичів	2. Ольговичів
3. Ігоровичів	4. Святославовичів

IV. Позначте назву князівства, що розташовувалося на території сучасної України

1. Рязанське	2. Володимиро-Суздальське
3. Переяславське	4. Турово-Пінське

V. Вкажіть, в якому рядку імена князів розміщені у хронологічній послідовності їх правління в Галицько-Волинській державі

1. Данило Романович, Юрій I, Андрій і Лев II
2. Роман Мстиславович, Юрій-Болеслав II, Лев Данилович
3. Данило Романович, Андрій і Лев II, Юрій I.
4. Роман Мстиславович, Юрій-Болеслав II, Андрій і Лев II.

Завдання другого рівня складності

VI. Позначте назву міста, якому вперше було надано магдебурзьке право.

1. Острог	2. Київ	3. Львів	4. Сянок

VII. Проаналізуйте наведені твердження та вкажіть правильне:

1. «Процес об'єднання Великого князівства Литовського та Польського королівства в єдину державу започаткований Городельською, а завершений Кревською унією 1569 р.»;
2. «Запорожці на чолі з П. Сагайдачним у 1616 р. здобули Кафу, а в 1621 р. взяли участь у Хотинській війні на боці Речі Посполитої проти Османської імперії»;
3. «Іов Борецький, обійнявши посаду Київського православного митрополита в 1596 р., одразу ж долучився до очолюваної князем К. Острозьким боротьби проти унії з Римом»;
4. «Утворення реєстрового козацтва пов'язане з ім'ям польського короля Яна II Казимира, який у 1410 р. затвердив перший список найнятих козаків – реєстровців».

VIII. Коли почалась Національно-визвольна війна українського народу проти Речі Посполитої середини XVII?

1. 1625р.	2. 1638р.	3. 1646р.	4. 1648р.

IX. Позначте ім'я російської імператриці, що відновила гетьманство в 1750р

1. Анна	2. Катерина	3. Єлизавета	4. Софія

X. До якої організації належали М.Шашкевич, П.Вагилевич, Я.Головацький ?

1. «Руський собор»;
2. «Руська трійця»;
3. «Руська бесіда».

Завдання третього рівня складності

Культура первісного суспільства: характеристика первісних форм релігійних вірувань, їх специфіка та особливості.

Розглянуто на засіданні кафедри модерної історії України та зарубіжних країн, протокол № 1 від 23 січня 2019 р.

В.о. завідувача кафедри, доц. _____ І.О.Шніцер

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Антонович Д. Українська культура. – К., 1993. – 508 с.
2. Бокань В. А., Польовий Л. П. Історія культури України. – К.: МАУП, 1998. – 227 с.
3. Верстюк В. Ф., Дзюба О. М., Репринцев В. Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. – К.: Наукова думка, 1995. – 688 с.
4. Власов В. Історія України. – К.: АСК, 2000. – 288 с.
5. Головченко В., Дипломатична історія України. – К.: Київський університет, 2007. – 512 с.
6. Губарев В.К. Історія України. – Донецьк: БАО, 2004. – 624 с.
7. Довідник з історії України: У 3 т. – К.: Генеза, 1994 – 1999.
8. Дорошенко Д. Нарис історії України: У 2 т. – К.: Глобус, 1991.
9. Дорошенко Д. І. Огляд української історіографії. – К.: Українознавство, 1996. – 256 с.
10. Жуковський А., Субтельний О. Нарис історії України. – Л., 1991.
11. Іващенко О. М., Поліщук Ю. М. Історія України в опорних таблицях. – К., 1999. – 303 с.
12. Історіографія історії України. – К., 1996.
13. Історія держави і права України: У 2 т. – К.: Ін Юре, 2003.
14. Історія України: Курс лекцій у 2 т. – Т. 2. – К.: Либідь, 1992 – 573 с.
15. Історія України: нове бачення: У 2 т. – Т. 2. – К.: Україна, 1995. – 350 с.
16. Історія України. – Львів: Світ, 1996. – 487 с.
17. Історія України. – К.: Альтернатива, 1997. – 422 с.
18. Історія України: Хрестоматія у 2 частинах. – К.: Альтерпрес, 2004.
19. Історія українського війська: У 2 т. – Т. 1. – К., 1993. – 288с.
20. Історія української культури. – К.: Либідь, 1994. – 656 с.
21. Кормич Л. І., Багацький В. В. Історія України від найдавніших часів і до 21 століття. – Х.: Одісей, 2011. – 479 с.
22. Котляр М., Кульчицький С. Довідник з історії України. – К.: Україна, 1996. – 463 с.
23. Крип'якевич І. П. Історія України. – Л.: Світ, 1990. – 519 с.
24. Культура українського народу. – К.: Либідь, 1994. – 268 с.
25. Кульчицький С.В. Україна крізь віки: У 15 т. – К.: Вид. дім «Альтернатива», 1999. – Т. 11. Україна між двома війнами (1921- 1939). – 336 с.
26. Лаврів П. Історія Південно-Східної України. – К.: УВС, 1996. – 208 с.
27. Лановик Б., Лазарович М. Історія України. – К.: Знання-прес, 2011. – 698 с.
28. Лапичак Д. Історія України в датах. – Л., 1995. – 440 с.
29. Лащенко Р. Лекції по історії українського права. – К.: Україна, 2008. – 254 с.
30. Магочі П.Р. Історія України. – К.: Критика, 2007. – 639 с.
31. Мирончук В.Д., Ігошкін Г.С. Історія України. – К.: МАУП, 2011. – 328 с.
32. Новий довідник: Історія України. – К.: Казка, 2005. – 736 с.
33. Новітня історія України: 1900-2000. – К.: Вища школа, 2000. – 663 с.
34. Панас К. Історія української церкви. – Л., 2012. – 159 с.
35. Пасічник М.С. Історія України. – К.: Знання, 2005. – 735 с.
36. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України: неупереджений погляд. – К.: Школа, 2007. – 589 с.
37. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. – К.: Либідь, 1993.
38. Попович М. Нарис історії культури України. – К.: Артек, 1998.
39. Рибалка І. К. Історія України: У 2 т. – Х., 1995.
40. Семененко В. І., Радченко Л. А. Історія України. – Х.: Торсинг, 1999. – 480 с.
41. Семчишин Я. Тисяча років української культури. – Нью-Йорк, 1985.
42. 100 великих українців. – К.: Орфей; М.: Вече, 2001. – 584 с.
43. Субтельний О. Україна: історія. – К., 1993.

44. Сулько С. М. Історія України. – Рівне, 2001. – 380 с.
45. Україна: політична історія: ХХ – початок ХХІ століття. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 1027 с.

Допоміжна

- Академічне релігієзнавство: Підручник для вузів / За ред. А.М.Колодного. – К.: Світ знань, 2000. – 862 с.
- Акуленко В. І. Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України / Відп. ред. В. Н. Денисов. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Відділення громадської (неурядової) організації «Асоціація міжнародного права» (International Law Association) в Україні. – К.: ТОВ «ВО «Юстиніан». 2013. – 608 с.
- Алексєєв Ю.М., Кульчицький С.В., Слюсаренко А.Г. Україна на зламі історичних епох. –К., 2000. – 482 с.
- Антонович Д. Українська культура. – К.: Либідь, 2003. – 592 с.
- Аркас М.М. Історія України – Русі. – К.,1990. – 389 с.
- Беркгоф К. Жнива розпачу. Життя і смерть в Україні під нацистською владою / Український науковий інститут Гарвардського університету; Інститут Критики. – К.: Вид-во Часопис "Критика", 2011. – 556 с.
- Білецький П.О. Українське мистецтво другої половини ХVІІ - ХVІІІ ст. – К.: Мистецтво, 2002. – 159 с.
- Бойко О.Д. Історія України. – К., 2008. – 688 с.
- Бондарчук П.М. Релігійність населення України у 40-80-х рр. ХХ ст.: соціокультурні впливи, особливості, тенденції змін/ Наук. ред. В.М.Даниленко. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. - 381 с.
- Борисенко В. Курс української історії. - К., 1997. – 493 с.
- Брехуненко В. Східна брама Європи. Козацька Україна в середині ХVІІ–ХVІІІ ст. / Ред. Ю. Олійник. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К.: Темпора, 2014. – 504 с.
- Ващук Д.П. Становлення та розвиток правової системи Великого князівства Литовського у другій половині ХV – першій третині ХVІ ст.: на прикладі Київщини й Волині // Український історичний журнал. – 2015. – Вип. 2 (№ 521). – С.85 – 99.
- Вегеш М. Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни. – Ужгород, 1998. – 296 с.
- Верхратський С.А., Заблудовський П.Ю. Історія медицини. – К., 1991. – 431 с.
- Веденєєв Д.В., Лисенко О.Є. Протидія радянських спецслужб німецьким розвідці й контррозвідці на території України в 1941–1944 рр. // Український історичний журнал. – 2015. – Вип. 1 (№ 520). – С.57 – 69.
- Ветров І. Економічна експансія Третього рейху в Україні – К., 2000. – 225 с.
- Водотика Т.С. Міграційні й модернізаційні процеси в містах Наддніпрянської України за даними першого загального перепису Російської імперії 1897 р. // Український історичний журнал. – 2013. – Вип. 5 (№ 512). – С.124-143.
- Вронська Т.В., Пастушенко Т.В. Зворотний бік війни: Історичний та соціально-правовий портрет радянських оточенців // Український історичний журнал. – 2015. – Вип. 2 (№ 521). – С.22 – 32.
- Гетьмани України. Історичні портрети. Збірник. / Упорядник І.С.Камінський. – К., 1991. - 216 с.
- Головка О.Б. Північне Причорномор'я та Приазов'я в політичному й економічному розвитку Русі (ІХ – середина ХІІІ ст.) // Український історичний журнал. – 2014. – Вип. 1 (№ 514). – С.21 – 40.
- Голяченко О.М., Ганіткевич Я.В. Історія медицини. – Тернопіль: Лілея, 2004. – 248 с.
- Горобець В. Україна: Люблінська унія та народження нової вітчизни. - К.: Кріон, 2009. - 204 с.

- Горобець В.М. «Чорна рада» 1663 р.: подія та її соціополітичний контекст // Український історичний журнал. – 2013. – Вип. 4 (№ 511). – С.78-112.
- Горобець В.М. Полковник Війська Запорозького та його влада // Український історичний журнал. – 2014. – Вип. 4 (№ 517). – С. 27 – 50.
- Горошко С. Богдан Хмельницький: Дискусійні питання. Проблемні судження. - Жашків: Вид. С.І.Горошко, 2008. - 216 с.
- Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. – К.: Наукова думка, 1996. – 286 с.
- Грабович Г. До історії української літератури: дослідження, есії, полеміка. – К.: Критика, 2003. – 631 с.
- Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації. – К.: Генеза, 2000. – 360 с.
- Грушевський М. Історія України – Руси :В 11 т, 12 кн. – К.,1991-1998.
- Грушевський М. Історія української культури: У 6 т., 9 кн. Т.2. – К.: Либідь, 1993. – 264 с.
- Грушевський М. Історія української культури: У 6 т., 9 кн. Т.3. – К.: Либідь, 1993. – 285 с.
- Грушевський М. Історія української культури: У 6 т., 9 кн. Т.5. Кн.1. – К.: Либідь, 1995. – 256 с.
- Грушевський М. Історія української культури: У 6 т., 9 кн. Т.5. Кн.2. – К.: Либідь, 1995. – 352 с.
- Гуйванюк М. Січковий рух у Галичині й Буковині (1900-1914 рр.). - Чернівці: Зелена Буковина. 2009. - 254 с.
- Гулевич В.П. «Київська трагедія» 1482 р.: міфи й факти // Український історичний журнал. – 2013. – Вип. 5 (№ 512). – С. 88-100.
- Гуржій О. І., Реєнт О. П. Славетні битви. Від Донбасу до Карпат. Від Києва до Криму / Гол. ред. Р. Стасюк. – К.: Арій, 2015. – 336 с.
- Гуржій О. І. Політико-адміністративне й територіальне реформування Гетьманщини у XVIII ст.: причини, перебіг, наслідки / Відп. ред.: В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2015. – 80 с.
- Гуржій О.Д., Чухліб Т.В. 100 великих постатей і подій козацької України. - К.: Арій, 2008. - 464 с.
- Дворнік Ф. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації. – К.: Дух і Літера, 2000. – 528 с.
- Довганич О. Так ламалися долі репресованих закарпатців: Сторінками обласного тому «Реабілітовані історією». - Ужгород: Гражда, 2008. - 292 с.
- Довжук І.В. Нариси історії культури України (до кінця ХХ ст.). – Луганськ, 2007. – 508 с.
- Дорнік В., Касьянов Г., Ліб П., Ляйдінгер Г. В. Україна між самовизначенням та окупацією: 1917–1922 роки. - НАН України. Інститут історії України. – К. : Ніка-Центр, 2015. – 512 с.
- Енциклопедія історії України: в 8-ми томах/ Ред.рада: В.М.Литвин та ін. – К.: Наукова думка, 2003-2007 рр.
- Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч.Вінквіста та В.Тейлора. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 503 с.
- Енциклопедія трипільської цивілізації: у 2 томах. Т.1 / За ред. М.Ю.Відейка. – К.: Укрполіграфмедіа, 2004. – 703 с.
- Енциклопедія трипільської цивілізації: у 2 томах. Т.2 / За ред. М.Ю.Відейка. – К.: Укрполіграфмедіа, 2004. – 656 с.
- Ернст Ф. Українське мистецтво XVII-XVIII ст. – К.: Наукова думка, 1993. – 315 с.
- Етнічна історія давньої України // П.П.Толочко, Д.Н.Козак, О.П.Моця, В.Ю.Мурзін, В.В.Отрощенко, С.П.Сегеда. – К.: Ін-т археології НАНУ, 2000.
- Єфіменко Г.Г. Історія створення та автентичний зміст «воєнно-політичного союзу» між УСРР та РСФРР (березень – червень 1919 р.) // Український історичний журнал. – 2014. – Вип. 1 (№ 514). – С.120 - 146.
- Єфремов С. Бої 14-15 березня 1939 року на Карпатській Україні. - Ужгород; Гражда, 2009. - 100 с.

- Жванко Л.М. Процес формування етнічних комітетів допомоги біженцям на українських землях у роки Першої світової війни // Український історичний журнал. – 2014. – Вип. 3 (№ 516). – С. 22 – 38.
- Забужко О. Notre Dane d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. – К.: Факт, 2007. – 640 с.
- Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. – К.: Наукова думка, 1992. – 118 с.
- Задорожний В., Кундрат Ю. Курс історії української культури (IX – початок XXI століття). – Ужгород, 2009. – 432 с.
- Залізник Л. Українці: витоки та історичні долі. – К.: Темпора, 2011. – 424 с.
- Затилюк Я.В. Хрещення Русі князем Володимиром: конструювання історичної оповіді та її доповнення православними книжниками XII–XVI ст. // Український історичний журнал. – 2014. – Вип. 1 (№ 514). – С.40 – 59.
- Іванова Л.Г. Україна між Сходом і Заходом – до проблеми становлення національної ідеї в українській суспільно-політичній думці в контексті східноєвропейського розвитку (I половина XIX ст.). – К.: НПУ ім. М.Драгоманова, 2007. – 136 с.
- Історія світової та української культури: Підручник / Гречко В.А., Чорний І.В., Кушнерук В.А., Режко В.А. – К.: Літера, 2002. – 463 с.
- Історія України : друга половина XX ст. / Під ред.П.Панченка. – К., 1997. – 452 с.
- Історія України та її державності/ Л.Є.Дещинський, С.В.Терський, І.Я.Хома. – Львів, 2009. – 476 с.
- Історія України. / Під ред. Ю.Зайцева. – Львів, 1999. – 487.
- Історія України. Документи. Матеріали/Уклад., комент.Короля В.–К.,2001. – 448.
- Історія українського мистецтва: У 6 томах. Т.3. – К.: Академія наук УРСР, 1968. – 439 с.
- Історія українського парламентаризму: Від допарламентських форм організації політичного життя до сьогодення / Гол. ред. ради В.М.Литвин; кер. авт. кол. В.А.Смолій. - К.: Дніпро, 2010. - 816 с.
- Історія українського парламентаризму: Від допарламентських форм організації політичного і життя до сьогодення / Гол. ред. ради В.М.Литвин; кер. авт. кол. В.А.Смолій. - К.: Дніпро, 2010. -Т.І-ІІ. - 636 с.
- Історія української культури / За ред. І.Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994. – 656 с.
- Історія української культури. У 5 томах, 7 книгах. – К.: Наукова думка, 2003-2011.
- Історія української та зарубіжної культури / За ред. С.М.Клапчука, В.Ф.Остафійчука. – К.: Вид-во «Знання», 2002. – 351 с.
- Іщенко О.С. Володимир Мономах в українській історичній пам'яті// Український історичний журнал. – 2015. – Вип. 1 (№ 520). – С.11 – 26.
- Касьянов Г.М. Україна 1991-2007: нариси новітньої історії. – К.: Наш час, 2008. - 432 с.
- Каталог видань Інституту історії України НАН України за 2007 рік / Уклад. Л.Я.Муха, І.Л.Островська, І.В.Рознюк. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2008. - 56 с.
- Коваленко С, Україна під булавою Богдана Хмельницького: Енциклопедія в 3-х т. - К.: Стікс-Ко, 2008. - Т.2. - 480 с.
- Ковальчук О., Марусик Т.В. Голодомор 1932-1933 рр. в УСРР і українська діаспора Північної Америки. - Чернівці: Наші книги, 2010. - 224 с.
- Коляда І. Українська інтелігенція в Росії: суспільно-політична та соціально-культурна діяльність (друга половина XIX - початок XX ст.) Відп. ред. О.П.Реєнт. - К.: Ін-т історії України НАН України. 2010. - 100 с.
- Коляструк ОА. Інтелігенція УСРР у 1920-ті роки: повсякденне життя / Відп. ред. В.М.Даниленко. - Х.: Раритети України, 2010. - 386 с.
- Конверсіно М. Дж. Спільна війна. Провал операції «Френтік», 1944–1945 / Перекл. С. Кокізіук; Наук. ред. та авт. передм. О. Бажан. – К.: К.І.С., 2015. – 318 с.
- Кононенко П. Національна ідея, нація, націоналізм. - К.: МАУП, Міленіум, 2006. - 358 с.
- Корнієнко В.В. Корпус графіті Софії Київської (XI - початок XVIII ст.). - К., 2010. - 464 с.

- Котляр М.Ф. До проблеми настання феодальних відносин у східнослов'янському світі // Український історичний журнал. – 2013. – Вип. 6 (№ 513). – С.58-67.
- Котляр М.Ф. Княжий двір Південної Русі Х-ХІІІ ст./ Координатор вид. В.А.Смолий. - К.: Наук. думка, 2008. - 357 с.
- Крупник Л.О. Історія України: формування етносів, нації, державності. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 214 с.
- Культура і побут населення України: Навч. посібник / За ред. В.І.Наулко, Л.Ф.Артюх. – К.: Либідь, 1993. – 288 с.
- Культура українського народу: Навч. посібник / Русанівський В.М., Вервес Г.Д., Гончаренко М.В. – К.: Либідь, 1994. – 272 с.
- Кульчицький С.В. Український Голодомор у контексті сталінської «революції згори» // Український історичний журнал. – 2013. – Вип. 6 (№ 513). – С.18-45.
- Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. посібник / За ред. проф. А.Яртіся та проф. В.Мельника. – Львів: Світ, 2005. – 568 с.
- Лисенко О.Є. Подолання «міфу війни», або Від якої спадщини ми відмовляємося: науковий дискурс, політика пам'яті та сучасні виклики (з приводу 70-річчя перемоги над нацизмом і фашизмом) // Український історичний журнал. – 2015. – Вип. 2 (№ 521). – С.4 – 22.
- Литвин В.М. Україна: досвід та проблеми державотворення. 90-ті роки ХХ ст.. – К.: Наукова думка, 2001. – 559 с.
- Лукінюк М. В. Руйнуймо міфи! Полемічні нотатки до українсько-російської історії з окремими фрагментами з дискусій автора в Інтернеті. – К.: Український пріоритет, 2014. – 576 с.
- Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури. – К., 1992. – 245 с.
- Минуле України : відновлені сторінки. – К., 1991. – 296 с.
- Мирончик В., Ігешкін С. Історія України. – К., 2001. – 359 с.
- Моця О.П. Самоідентифікація східних слов'ян у часи Русі // Український історичний журнал. – 2015. – Вип. 1 (№ 520). – С. 4 – 11.
- Нариси з історії українського національного руху. - К., 1994. – 327 с.
- Нариси з історії української державності (ХХ ст.)/ В.М.Бодрухін та ін. – Луганськ.: СНУ, 2001. – 140 с.
- Нариси історії Закарпаття Т. I – Ужгород, 1993. – 436 с.
- Нариси історії Закарпаття Т. II – Ужгород, 1995. – 663 с.
- Нариси історії Закарпаття Т. III– Ужгород, 2003. – 648 с.
- Неконвенциональная война. ГРУ и НКВД в тылу Вермахта / Сост. Александр Гогун. – К.: «К.І.С.», 2014. – 597 с.
- Новітня історія України (1900-2000) /А.Г.Слюсаренко, В.І.Гусев та ін.-К.: Вища школа, 2002. – 719 с.
- Одрін О.В. Кочовики й торгівля зерном у Надчорномор'ї VI–III ст. до н.е. // Український історичний журнал. – 2015. – Вип. 2 (№ 521). – С.67 -85.
- «Оранжевая» революция: версии, хроника, документы / Сост. М. Погребинский. – Киев: Оптима, 2005. – 415 с.
- Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Історичні нариси / НАН України; Інститут історії України / С.В. Кульчицький (відп.ред.). - К.: Наук. думка, 2005. - 495 с.
- Остафійчук В.Ф. Історія України. Сучасне бачення. – К.: Знання-Прес, 2008. – 424 с.
- ОУН і УПА в 1945 році: Збірник документів і матеріалів. В 2 ч. / Ред. кол.: Боряк Г. В., Веселова О. М., Даниленко В. М., Кульчицький С. В. (відп. ред.); Упоряд.: Веселова О. М. (відп. упоряд.), Гриневиц В. А., Сергійчук В. І. НАН України. Інститут історії України. – Ч. 2. – К.: Інститут історії України, 2015. – 366 с.
- Офіцинський Р. Політичний розвиток незалежної України (1991-2004) в аспекті європейської ідентичності. – Ужгород: Гражда, 2005. – 468 с.

- Падалка С.С. Зміни у чисельності, економічній поведінці, потребах та цінностях селян України (1990–2000-ні рр.) // Український історичний журнал. – 2013. – Вип. 4 (№ 511). – С.48-63.
- Панченко П.П., Мельник Ю.Ф., Вергунов В.А. Аграрна історія України. — К.: Просвіта, 2007. - 532 с.
- Парахіна М.Б. Особливості русифікації в УРСР у другій половині 1950 – першій половині 1960-х рр. (з історії мовної проблеми) // Український історичний журнал. – 2014. – Вип. 4 (№ 517). – С.109 – 128.
- Паславський І.В. (Львів). Галицький єпископ Петро – ставленник і дипломат Данила Романовича // Український історичний журнал. – 2013. – Вип. 5 (№ 512). – С.75-88.
- Пекарчук В.М. Культура етноменшин України: відродження й розвиток (1990–2000-ні рр.) // Український історичний журнал. – 2015. – Вип. 2 (№ 521). – С.113 – 131.
- Петровський В.В., Радченко Л.О. Історія України. Неупереджений погляд: факти, міфи, коментарі. – Х., 2007. – 592 с.
- Пилявець Ю.Г. Пилявець Р.І. Виправно-трудові табори та колонії на території УРСР в умовах голоду 1946–1947 рр. // Український історичний журнал. – 2013. – Вип. 6 (№ 513). – С.147-162.
- Пиріг Р. Правляча еліта Української гетьманської держави: вищі урядовці (жовтень — грудень 1918 року)//Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. Збірник наукових статей – Вип. 9. – К.: Інститут історії України, 2013. – С.34 - 47.
- Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку / За ред. Ф. М. Гудича - К., 2002.
- Полянська – Василенко Н. Історія України :У 2-х т. – К., 1995.
- Проблеми історії України XIX - початку XX ст.: / Гол. редкол. О.П.Реєнт. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. - Вип.16. - 475 с.
- Проблеми історії України XIX - початку XX ст. / Гол. редкол. О.П.Реєнт. - К.: Ін-т історії України. НАН України., 2007. - 360.с.
- Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України: навчально-методичний посібник / За заг. ред. П. Полянського; Авт. кол.: Головка В., Палій О., Черевко О., Янішевський С. – К.: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2015. – 36 с.
- Реєнт О.П., Коляда І.А. Усі гетьмани України: Легенди. Міфи. Біографії. – Х.: Фоліо, 2007. – 416 с.
- Релігійна політика в Україні у 1960-х – 1980-х роках і сучасна практика міжконфесійних відносин / Відп. ред. В. Даниленко. – Київ: Ін-т історії України НАН України, 2010. – 210 с.
- Сас П.М. Герб Війська Запорозького: із минулого у сучасне. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2010. - 204 с.
- Сас П.М. Витоки українського націотворення / Відп. ред. В.А.Смолій. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2010. - 702 с.
- Сас П.М. Запорожці у польсько-московській війні наприкінці Смути (1617-1618 рр.). - Біла Церква, 2010. - 512 с.
- Світленко С.І. Світ модерної України кінця XVIII – початку XX ст. – Дніпропетровськ: Герда, 2007. – 458 с.
- Семенюк С. Історія українського народу. – Львів: Апріорі, 2010. - 608 с.
- Сергійчук В.І. Національна символіка України. – К.,1992. – 127 с.
- Соборність як чинник українського державотворення (до 90-річчя Акту злуки) / Гол. редкол. В.А.Смолій. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. - 229 с.
- Співпраця СРСР і Німеччини у міжвоєнний період та під час Другої Світової війни: причини і наслідки: Матеріали Міжнародної наукової конференції, м. Київ, 5–6 листопада 2011 року / Ред. кол.: С. М. Квіт (гол. редкол.). Національний університет «Києво-Могилянська академія».– К., 2012. – 335 с.
- Стерчо П. Карпато – Українська держава. - Львів, 1994. – 215 с.

- Сторінки воєнної історії України: Зб. наук, ст., засн. у 1997 р. / Відп. ред. В.А.Смолій. -К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. - Вип.12. - 412 с.
- Таирова-Яковлева Т.Г. Иван Мазепа и Российская империя. История «предательства». – М.: Издательство Центрполиграф, 2011. – 525 с.
- Терещенко Ю. Україна і європейський світ. – К., 1996. – 254 с.
- Толочко П. Київська Русь. – К., 1996. – 397 с.
- Україна ХХ ст.: Культура, ідеологія, політика/ Гол. редкол. В.А.Смолій. - К.: у Ін-т історії України НАН України, 2009. - 344 с.
- Україна і світ: проблеми історії: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції м. Маріуполь. 28 листопада, 2014 р. / Гол. редкол.: К. В. Балабанов, О. П. Реєнт та ін. Маріупольський державний університет, Історичний факультет, Кафедра історичних дисциплін. – Маріуполь: МДУ, 2014. – 226 с.
- Українська культура: Історія і сучасність: Навч. посібник / С.О.Черепанова, В.Г.Скотний, І.В.Бичко та ін. – Львів: Світ, 1994. – 455 с.
- Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича. – К.: Либідь, 1993. – 592 с.
- Українське бароко та європейський контекст / Ред. кол. Костюк О.Г., Федорук О.К. та ін. – К.: Наукова думка. – 1991. – 254 с.
- Уривалкін О.М., Уривалкін М.О. Гетьмани України та кошові Запорозької січі. - К.: Дакор КНТ, 2008. - 395 с.
- Федака С. Землі і міста княжої України – Русі. – Ужгород, 2002.
- Хахула Л.І. Державотворчі та національно-демократичні процеси в Україні 1991–2014 рр.: польський суспільно-політичний дискурс // Український історичний журнал. – 2015. – Вип. 1 (№ 520). – С.69 – 92.
- Чекаленко Л.Д., Федуняк С.Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів). – К.: персонал, 2010. – 464 с.
- Чекістське досьє окупованої України / Авт. та кер. проекту Р. Круцик; Упоряд.: Р. Круцик, С. Жовтий. – Т. 1. – К.: Вид-во Преса України, 2014. – 1048 с.
- Чуткий А. Нариси з економічної історії України. – Кн. 1: На перехресті торгових шляхів / Ред. В. Олексієнко. – К.: Темпора, 2013. – 616 с.
- Шаповал Ю. Людина і система (Штрихи до портрета з тоталітарної доби в Україні). - К., 1994. – 197 с.
- Шаповал Ю. У ті трагічні роки. Сталінізм на Україні. - К., 1990. – 218 с.
- Шаповал Ю. Україна 20-х - 50-х років: сторінки ненаписаної історії. - К., 1993. – 214 с.
- Шевченко В.М. Реформи 1860–1890-х рр. у Російській імперії: сучасне трактування // Український історичний журнал. – 2013. – Вип. 5 (№ 512). – С.117-124.
- Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття. – Львів: Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2001. – 250 с.
- Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності – К.,1999. –347 с.
- Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія української художньої культури: Підручник. – Харків: ХДАК, 1999. – 194 с.
- Шилов Ю. А. Основы славянской цивилизации. - М., 2008. – 329 с.
- Шилов Ю. О. Давня історія України в контексті світової цивілізації. - К., 2007.-212 с.
- Шлях до незалежності: суспільні настрої в Україні кін. 80-х рр. ХХ ст. Документи і матеріали. До 20-ї річниці незалежності України / Гол. ред. кол. В. Смолій. – Київ: Ін-т історії України, 2011. – 626 с.
- Яблонський В.М. Братство української державності: історія створення та діяльності // Український історичний журнал. – 2014. – Вип. 2 (№ 515). – С.118 – 131.

